

Bölüm 6

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE KARDEŞ YASI*

Hatice YILDIZ¹
Sultan GÜNER BAŞARA²

GİRİŞ

Kardeş yası şiddetli, yoğun ve uzun süreli olarak tanımlanmıştır. Çocuk ölümü sonrası dikkat daha çok ebeveynler üzerinde toplandığı ve kardeşlerin kayba karşı gösterdikleri yas tepkileri genellikle göz ardı edildiği için yaşayan kardeşler “unutulmuş yas tutanlar” olarak bilinir (Jenholt, Enskär&Hellström, 2014). Çocukların yas sürecinde yaşadıkları duygular erişkinlerle benzerlik gösterir. Ancak yetişkinlerin aksine çocuklar ne hissettiklerini tanımlamakta genellikle deneyimsiz veya yetersizdir. Bir çocuğun ölümünün hayatta kalan kardeşler üzerinde direk etkisi (depresyon, öfke ve saldırganlık vb.) olabileceği gibi aile yapısı içerisinde sahip olduğu özel rol nedeniyle dolaylı etkileri de olabilir. Kardeş yasının dolaylı etkileri hayatta kalan çocuk üzerinde daha derin bir etkiye sahip olabilir. Aile içinde çocuğun rolleri değişebilir, ebeveynler hayatta kalan çocuklarına karşı koruyucu davranabilir ve bu durum çocuğun bağımsızlığı ve benlik saygısını olumsuz etkileyebilir (Holliday, 2002). Hayatta kalan kardeşleri yasin olumsuz etkilerine karşı koruyabilecek en önemli kaynak ailedir. Kardeş kaybı yaşayan çocuklarla ailelerin açık ve dürüst bir iletişim kurmaları önerilmesine rağmen ailelerin çoğu bu bilgiden habersizdir. Çocuk ölümü sonrası ebeveynler kendi yaşlarıyla meşgul oldukları için hayatta kalan kardeşleri yeterince destekleyemeyebilirler(Auman,2007).

* Bu derleme 1-3 Kasım 2018 tarihinde Mersin’de gerçekleştirilen I. Uluslararası Mersin Sempozyumunda Sözel Bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Dr. Öğretim Üyesi Hatice YILDIZ, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, haticeistanbul@gmail.com

² Uzm. Hemşire Sultan GÜNER BAŞARA, Aydın Atatürk Devlet Hastanesi Eğitim Birimi, sultan.gunerbasara@sglik.gov.tr

ların yas sürecinin sağlıklı geçirilmesini riske sokabilir. Gerek aile üyeleri gerekse sağlık profesyonelleri tarafından yaşlı kardeşlerin kayıpla başa çıkmak için desteklenemeye ihtiyaç duyduklarının kabulü komplikasyonları en aza indirme ve en üst düzeyde etkin bir destek sağlamanın temelini oluşturur.

KAYNAKÇA

- Aranda, S. & Milne, D. (2000). Guidelines for the assessment for complicated bereavement risk in family members of people receiving palliative care. Centre for Palliative Care, Melbourne, Australia.
- Auman, M.J. (2007). Bereavement support for children. *J Sch Nurs*, 23(1), 34-39.
- Barrera, M., Chung J.Y., Greenberg, M. & Fleming, C. (2002). Preliminary investigation of a group intervention for siblings of pediatric cancer patients. *Children's Health Care*, 31(2), 131-142.
- Barrera, M., Alam, R., D'Agostino, N.M., Nicholas, D.B. & Schneiderman, G. (2013). Parental perceptions of siblings' grieving after a childhood cancer death: a longitudinal study. *Death Stud*, 37(1), 25-46.
- Black, D. (1998). Coping with loss: Bereavement in childhood, *BMJ*, 316, 931-933.
- Creed, J., Ruffin J.E., & Ward M. (2001). A weekend camp for bereaved siblings. *Cancer Practice*, 9(4), 176-182.
- Crehan, G. (2004). The surviving sibling: The effects of sibling death in childhood. *Psychoanalytic Psychotherapy*, 18, 202-219.
- Crump, N.E. (2001). Guide to grief and bereavement. (<https://www.lifesharing.org/wp-10.10.2018-tarihinde-content/uploads/2016/02/GriefAndBereavement.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Davies, B. (1991). Long-term outcomes of adolescent sibling bereavement. *Journal of Adolescent Research*, 6, 83-96.
- Dickens, N. (2014). Prevalence of complicated grief and posttraumatic stress disorder in children and adolescents following sibling death. *Family J*, 22(1), 119-126.
- Eilegard, A., Steineck, G., Nyberg, T., & Kreicbergs, U. (2013a). Bereaved siblings' perception of participating in research: A nationwide study. *Psycho-Oncology*, 22, 411-416.
- Eilegard, A., Steineck, G., Nyberg, T., & Kreicbergs, U. (2013b). Psychological health in siblings who lost a brother or sister to cancer 2 to 9 years earlier. *Psycho-Oncology*, 22, 683-691.
- Eilertsen, M.E.B., Eilegard, A., Steineck, G., Nyberg, T. & Kreicbergs, U. (2013). Impact of Social Support on Bereaved Siblings' Anxiety: A Nationwide Study. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 30(6), 301-310.
- Freeman, L. N., Schaffer, D. & Smith, H. (1996). Neglected victims of homicide: the needs of young siblings of murder victims. *American Journal of Orthopsychiatry*, 66 (3), 337-345.
- Gibbons, M. B. (1992). A child dies, a child survives: the impact of sibling loss. *Journal of Paediatric Health Care*, 6, 65-72.
- Goldsmith, D. (2007). Challenging children's negative internal working models: Utilizing attachment-based treatment strategies in a therapeutic preschool. D. Oppenheim & D. Goldsmith (Ed.), *In Attachment theory in clinical work with children* (pp. 203-225). New York, NY: Guilford.
- Griese, B., Burns, M., Farro, S. A., Silvern, L. & Talmi, A. (2017). Comprehensive grief care for children and families: Policy and practice implications. *American Journal of Orthopsychiatry*, 87, 540-548.
- Hindmarch, C. (2000). *On the death of a child* (Second edit). Abingdon, UK: Radcliffe Medical Press.
- Hogan, N. S., & DeSantis, L. (1994). Things that help and hinder adolescent sibling bereavement. *Western Journal of Nursing Research*, 16, 132-153.
- Holliday, J. (2002). A Review of Sibling Bereavement- Impact and Interventions. (20/12/2018 tarihinde <http://www.barnardos.org.uk/sibling.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Hutton, C. J. & Bradley, B. S. (1994). Effects of sudden infant death on bereaved siblings: A comparative study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(4), 723-732.

- Jenholt, N.M., Enskär, K. & Hellström, A.L. (2014). Grief related to the experience of being the sibling of a child with cancer. *Cancer Nursing*, 37(5), E1-E7. E1-7. Doi: 10.1097/NCC.0b013e3182a3e585.
- Kenyon, B. L. (2001). Current research in children's conceptions of death: A critical review. *Omega*, 43(1), 63-91.
- Kirwin, K.M. & Hamrin, V. (2005). Decreasing the risk of complicated bereavement and future psychiatric disorders in children. *J Child Adolesc Psychiatric Nurs*, 18(2), 62-78.
- Kübler-Ross, E. (1997). *On children and death: How children and their parents can and do cope with death*. New York: Touchstone.
- Lövgren, M., Sveen, J., Steineck, G., Wallin, A.E., Eilertsen, M.E.B. & Kreicbergs, U. (2017). Spirituality and religious coping are related to cancer-bereaved siblings' long-term grief. *Palliative and Supportive Care*, 20, 1-5. Doi.org/10.1017/S1478951517001146
- Machajewski, V. & Kronk, R. (2013). Childhood grief related to the death of a sibling. *The Journal for Nurse Practitioners*, 9(7), 443-448.
- McCown, D.E., & Davies, B. (1995). Patterns of grief in young children following the death of a sibling. *Death Studies*, 19(1), 41-53.
- McHale, S.M., Updegraff, K.A. & Whiteman, S.D. (2012). Sibling relationships and influences in childhood and adolescence. *J Marriage Fam Couns*, 74(5), 913-930.
- Muriel, A.C. (2019). *Preparing children and adolescents for the loss of a loved one*. (12.02.2019 tarihinde <https://www.uptodate.com/contents/preparing-children-and-adolescents-for-the-loss-of-a-loved-one> adresinden ulaşılmıştır).
- Neubacher, K. (2015). *The Experience of Sibling Death in Childhood: A Qualitative Analysis of Memoirs*. Dissertations & Theses. 255. <http://aura.antioch.edu/etds/255>
- Nolbris, M. & Hellström, A. L. (2005). Siblings' needs and issues when a brother or sister dies of cancer. *Journal of Pediatric Oncology Nursing*, 22, 227-233.
- Nolbris, M., Abrahamsson, J. Hellström, A.L., Olofsson, L. & Enskar, K. (2010). The Experience of Therapeutic Support Groups by Siblings of Children with Cancer. *Pediatr Nurs*, 36(6), 298-304.
- Oltjenbruns, K. A. (2001). Developmental context of childhood: Grief and grief phenomena. M. S. Stroebe, R. O. Hansson, W. Stroebe, & H. Schut (Eds.), *In Handbook of bereavement research: Consequences, coping, and care* (pp. 169-197). Washington, DC: American Psychological Association.
- Pedro, I. C. S., Galvao, C. M., Rocha, S. M. M., & Nascimento, L. C. (2008). Social support and families of children with cancer: An integrative review. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 16, 477-483.
- Potts, S., Farrell, M. & O'Toole, J. (1999). Treasure weekend: Supporting bereaved siblings. *Palliative Medicine*, 13, 51-56.
- Rosenberg, A.R., Postier, A., Osenga, K., Kreicbergs, U., Neville, B., Dussel, V. & Wolfe, J. (2015). Long-term psychosocial outcomes among bereaved siblings of children with cancer. *J Pain Symptom Manage*, 49(1), 55-65.
- Slaughter, V. (2005). Young children's understanding of death. *Australian Psychologist*, 40(3), 179-186.
- Thompson, A.L., Miller, K.S., Barrera, M., Davies, B., Foster, T.L., Gilmer, M.J., Hogan, N., Vannatta, K. & Gerhardt, C. A. (2011). A qualitative study of advice from bereaved parents and siblings. *Journal of Social Work in End Of-Life & Palliative Care*, 7:2-3, 153-172, DOI: 10.1080/15524256.2011.593153.
- Ürer, E. (2017). Çocuklarda ölüm ve yas üzerine bir inceleme. *Dini Araştırmalar*, 20 (52), 131-140.
- Wolfelt, A. D. (2012). *Companioning the grieving child: A soulful guide for caregivers*. Fort Collins, CO: Companion Press.
- Worden, J.W., Davies, B. & McCown, D. (1999). Comparing parent loss with sibling loss. *Death Stud*, 23(1), 1-15.